

d'Ulldemolins i als pescadors de la Granja d'Escarp. No sols ha penetrat en alt-aragonès avui (Bielsa, 1965), sinó que se sent en tots els tons a Benasc («agarrà es polls hasta a brincs», 1965), i fins se li ha donat entrada en el gascò de la Vall d'Aran i en el bearnès de Baiona (TdF, Supl.). Amb el matís pintoresc d'avariciós, mesquí' (que tant escau a l'ús jargonès del cast. clàssic), ha estat admès generalment (fins DFa.), i en totes les terres de llengua catalana (Lab. 1839, i ja deu entendre això Belv., però fins sobre això callen DTo., Lacav., DAG. etc.). *Agarrada. Agarradis, -dissa. Agarrador. Agarrament, -menta. Agarrant. Agarrista; agarristar; agarristós. Desgarrar. Desgarrall, -rany.*

Altrament l'arabisme *garja* no restà estrany al català genuí, però amb conservació de la *j*. Car indubtablement prové d'això el correctíssim verb *garfir*, ja documentat en StVicentF: «si hun moltó venia a hun leó, e lo ferís ab los corns, e lo leó lo volés *garfir*, e Déu manava al leó —No vull que-n prengues venjança— no-u farie» (*Quar.*, 248.128). No el recolliren els diccionaris (ni Lab., Vogel etc.), però se'n serví copiosament Verdager ja en l'esborrall de l'*Atl.* de 1867: «De Llíbia arrebassàrem las fortas amassonas / --- aquells sorrals regàrem ab sang de las Gorgonas, / *garfint* pera escapsarlas son dur cabell de serps», *Atl.* II, 42d (mantingut en la versió de 1878), «los monts, que en los refluxos, mostran sas cabelleras, / per ellas los *garfeixen*, y arrebassan d'arrel, / y ab sos torrents pels ayres --- / --- los duen prop lo cel» (IX, 11b). També en la versió definitiva de 1878 «alguna de llurs dones --- / què feu? —esgarrifada los crida— --- / ells *garfeixen* son flonjo cabell, verts de quimera, / y, al cel tirant-la —vòla-hi —li dihuen— si ets de Déu» (IX, 22c); «y raig a raig, Alcides de més aprop sent ploure / palets que servirien per moles de molí, / y bromereig y tràngol darrera seu, remoure, / y estendre's per *garfir-lo* llurs braços de rampí». El DAG. n'assenyala dos testimonis (potser del mateix Verd.) en els J. Fl. 1866.

Però és que, en efecte, no trobà gaires imitadors, fins als anys 1920, i no és un mot gaire estès, popularment. Tanmateix he sentit personalment, en el Baix Urgellet, «se van *garfi*» 'van barallar-se, disputar, renyir' (Cabó, per cert sense idea d'agafar-se, 1957); i *AlcM* assenyala una variant *agarfir* a Vic i Lluçanès; amb variant més considerable trobem *engarfar-se* en Lluç, amb el mateix sentit de 'agafar-se, enganxar-se': «los hòmens peccadors, per defalliment de viandes espirituals, qui defallen a l'ànima, s'engarfen e-s solven en les viandes sensuuls», *Libre de Contemplació*, 50 129.21. Ara bé en castellà aquesta variant prefixal *engarfar* fou usada en el període clàssic, si bé amb una anaptixi de -a- (sens dubte provocada per la influència de l'ajargonat *agarrar*): «Que amor no agarre, prenda y engarrafe / ---» en la *Gatomaquia* de Lope de Vega («Burguillos», silva 1), i ja en Garcilasso de la Vega i en el *Cartuxano* apareix *engarraarse de* per *agarrarse a* (*Egloga* II, v. 288; *NBAE* XIX, 335). Una altra variant un poc deformada la trobem fins i tot en un clàssic occità de mj. S. XIII: «él rompet ab amdoas

mans / sos cabeils, que son saurs e plans, / bat sa cara e *esgrafina*, / que-l sanc li cor per la tetina», «égratigner», *Jaufré* (v. 2211). Cat. *esgarrafinyar, garfinyar*.

En aquest ha actuat la contaminació d'un substantiu que també es produí en català i en castellà. El mot greco-llatí GRAPHIUM (gr. γραφήιον), que va passar als nostres trobadors en la forma *grafi*: «tan non escrius ab *grafi* ne ab pena», Cervetf de Girona, en el qual és, doncs, un punxó usat per escriure sobre cera o pergami molt gruixut. Però sota l'influència de *garfir*, es produí una barreja en doble direcció: per una banda *grafi* esdevingué també un ganxo torturador: «que a fals testimoni passe hom un *grafi* per la lenga» en la *Costuma* de Gourdon de 1244, i «fo fahtz un trauc am un *grafi*», «croc, griffe, crochet»; per l'altra banda això es convertí en el cat. *garfi* i cast. *garfio*. Ara bé, la forma *grafi* 'ganxo' apareix encara c. 1400: «la ovella quan la han morta, vet que --- escorchen-la e de puix està penjada; sus axí, tal persona qui va a embriagar-se a la taverna, vet que és despullada de tots béns espirituals, e puix en infern està penjada —mas no pot morir— ab un *graffi* al col<|>, davall la barba», StVicentF (vol. Harrison, 98v29),³ «com amor no departescha los hòmens ab *grafi* de discreció, mas tots equalment costrenga cavallerejar en la sua host» (trad. *amore non distinguere genera sed cunctos cogere ad amandum*), A. el Capellà (*De Amore*, p. XIX); «lo peccat de Judà es escrit ab *grafi* de ferre en pedra de diamant», Bíblia cat. B. N. P. (*DBal.*); «sean açotados sien <'sense'> alguna mercé por la ciudat con un *graffio* en la lengua», arag., any 1396 (*Rev. de Aragón*, 1902, 848).

No em detindré gaire més en la història del català *garfi* i el cast. *garfio*, que ja vaig detallar en el DCEC II, 690a1-31. En català la forma *garfi*, i amb el seu sentit modern, queda fixada des del S. XVI almenys: «los *garfis* ab que alcen les cargues: embola, -rum», «*garfis* per juntar una fusta ab altra: harpago, manus ferrea», OPou (*TbPu.*, 71), «*garfi* de la àncora: manus ferrea, harpago, dens unius anchorae», DTo. 1670 i Lacav.

DERIV.: *Garfidor. Garfullar* (DAG.). *Garrafunyar. Garafinyar. Garrafunyada. Garrafada. Garruta?*

¹ També els parlars gallego-portuguesos ho han conservat amb -r-: *garfã de senebe* 'grapet de mostassa' en docs. de 1220 i 1258, després 'mesura de capacitat equivalent a 1/32 d'alqueire', minhoto *garfa* «quantidade que se pode apanhar com uma mão», port. dial. *garfa* «pequeno enxame de abelhas», *garfado* «braçado, pequena porção». —² També es dedueix de l'ús que en posa Quevedo en la boca del seu *Buscón*: «almorzamos un bocadillo, y el viejo tomó sus alforjas --- desatólas a oscuras debajo de la capa; y *agarrando* un yesón untado, echósele en la boca», *AC*, p. 59. —³ D'una forma **grafar*, intermèdia entre aquest *grafi* i l'*engarfar* de Lluç (supra), encrueat amb el sinònim *rapar, arrapar*, pogué sortir un *raffar* 'esgarrapar' que trobem una vegada en Eiximenis: «fembra -- la volc Déus humiliar --- e sa deffenició fos que *raffàs* (mss. AB, *arrapàs* I) e